

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Голова приймальної комісії
Ректор
Тетяна КАГАНОВСЬКА

“ _____ ” _____ 2022 р.

**ПРОГРАМА
ФАХОВОГО ЕКЗАМЕНУ
З ЛАТИНСЬКОЇ МОВИ**
для абітурієнтів, які вступають на філологічний факультет
за спеціальністю 035 «Філологія»
035.08 Класичні мови та літератури (переклад включно)
(другий (магістерський) рівень навчання)

ДОКУМЕНТ СЕД АСКОД
Сертифікат 58E2D9E7F900307B040000009E3A2500EDECA000
Підписувач Пантелеймонов Антон Віталійович
Дійсний з 17.02.2022 15:51:27 по 17.02.2024 15:51:27

Харків – 2022

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

1901/55 від 11.05.2022

ВСТУП

Програма фахового екзамену з «Латинської мови» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра.

спеціальності 035 Філологія

спеціалізації 035.08 Класичні мови та літератури (переклад включно)

Опис програми

Курс навчальної дисципліни «Латинська мова» передбачає підготовку студентів-філологів високої кваліфікації, майбутніх учителів та викладачів, здатних здійснювати навчально-педагогічну діяльність у середніх загальноосвітніх та спеціальних, а також у вищих навчальних закладах згідно спеціалізації 035.08 Класичні мови та літератури (переклад включно).

Метою екзамену з латинської мови є виявлення рівня набуття та розвитку навичок і вмінь з читання, аналізу, коментування, перекладу латиномовних віршованих й прозаїчних текстів різної тематики античних авторів докласичного, класичного та післякласичного періодів.

Програма фахового екзамену з латинської мови складена на основі навчального плану Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за спеціальністю 035 Філологія спеціалізації 035.08 Класичні мови та літератури (переклад включно). Відповідно до навчального плану вивчення латинської мови триває вісім семестрів із загальною кількістю 1260 годин аудиторної й самостійної підготовки.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні виявити такі результати навчання:

знати: граматику латинської мови й фрагменти текстів певних авторів з їх морфолого-синтаксичним, лексичним, етимологічним, стилістичним, історичним аналізом;

вміти: аналізувати й перекладати тексти авторів відповідних періодів історії латинської мови.

Загальний зміст, обсяг та вимоги до вступних іспитів визначаються методичною комісією філологічного факультету, конкретний зміст екзаменаційних матеріалів затверджується кафедрою історії зарубіжної літератури і класичної філології.

Зміст програми фахового екзамену з латинської мови за спеціальністю 035 Філологія спеціалізацією 035.08 Класичні мови та літератури (переклад включно)

Вступ

Індоевропейське походження латинської мови, періодизація історії латинської мови. Роль латинської народно-розмовної мови у становленні романських мов та літературної латинської мови в історії європейської та світової культури.

Фонетика

Латинський алфавіт та його походження. Букви та звуки, дифтонги, диграфи, правила наголосу, найважливіші фонетичні закони (ротацізм, редукція, асиміляція, синкопа та ін.).

Морфологія

Синтетичний характер граматичної будови латинської мови. Частини мови.

Іменник. Загальноіндоевропейські граматичні категорії іменників: рід, число, відмінок, відміни. Характеристика п'яти відмін, утворення та функції відмінків, характер основ.

Прикметник. Прикметники I-II відміни та III відміни, перехід дієприкметників у прикметники. Ступені порівняння прикметників.

Прислівник. Морфологічні типи, утворення прислівників від прикметників. Адвербіалізація відмінкових форм прикметників, займенників, іменників. Ступені порівняння прислівників.

Займенники. Розподіл за семантичними групами: особові, присвійні, вказівні, відносні, питальні, неозначені, заперечні. Відмінювання, особливості використання та утворення.

Числівники. Семантико-морфологічні групи числівників, їх утворення відмінювання та використання. Римські цифри, системи визначення років, місяців, днів. Римський календар.

Дієслово. Індоевропейське походження граматичних категорій латинського дієслова. Загальна характеристика системи латинського дієслова, його граматичні категорії (6 часів, 3 особи, 2 числа, 2 стани, 3 способи, 4 дієвідміни, 4 основні форми, 3 основи, 2 системи – система інфекта, система перфекта). Утворення *infinitivus*, *participium*, *supinum*, *gerundium*, *gerundivum*. Відмінювання дієслова “sum” та складних з ним дієслів, відкладних напіввідкладних, неправильних дієслів та описових дієвідмінювань.

Прийменники. Прийменники з аккузативом та аблятивом; прийменники *causa* та *gratia*. Генетичні зв'язки прийменників з прислівниками.

Сполучники. Сполучники єднальні та підрядні., їх семантичний розподіл. Поєднання сполучників.

Частки. Питальні, вказівні, неозначені, стверджувальні та заперечні.

Словотвір

Словоскладання та афіксація (префіксація, інфіксація, суфіксація) як способи словотвору.

Словотвір у системі імені та дієслова. Префіксація – визначальний спосіб дієслівного словотвору, семантичні характеристики префіксів. Префіксація в системі імені.

Суфіксація як визначальний спосіб словотвору в системі імені. Систематизація суфіксальних іменних утворень за семантичними ознаками – *nomina agentis*, *actionis*, *qualitatis*, *deminutiva* та ін. Суфікси прислівників та числівників. Семантичні характеристики дієслівних суфіксів (*verba frequentativa*, *intensiva*, *inchoativa*, *desiderativa*), конверсія (субстантивізація, ад'єктивізація, адвербіалізація).

Лексикологія

Склад латинської лексики, її походження та історичний розвиток. Загальноєвропейська лексика та лексика грецького походження, діалектизми. Стилістична диференціація латинської лексики: архаїзми, неологізми, експресивно-емоційна лексика, абстрактні поняття. Формування термінології. Полісемія. Синоніми, омоніми, антоніми. Прислів'я, приказки, фразеологічні сполуки, крилаті вислови. Латинські деривати в українській мові і загальнонавчана лексика, особові імена, наукова термінологія.

Синтаксис

Синтаксис простого речення. Члени речення: підмет, присудок, означення, додатки, обставина. Порядок слів, риторичні прийоми: хіазм, анафора, епіфора. Активна і пасивна конструкція.

Функції відмінків. *Nominativus*. Загальна характеристика. *Nominativus duplex*.

Vocativus. Загальна характеристика. Поступове злиття з номінативом.

Genetivus. Загальна характеристика: 1) адвербіальне та 2) адномінальне вживання: 1) *obiectivus*, *copiae*, *pretii*, *criminis*; 2) *subiectivus*, *obiectivus*, *possessivus*, *characteristicus*, *partitivus generis*, *qualitatis*.

Dativus. Загальна характеристика. *Dativus commodi*, *incommodi*, *possessivus*, *auctoris*, *ethicus*. *Dativus duplex*.

Accusativus. Загальна характеристика. Внутрішній та зовнішній об'єкт. *Accusativus duplex*, *limitationis*, *temporis*, *exclamationis*.

Ablativus. Загальна характеристика. Полісемантичність як спадщина індоєвропейських відкладного, орудійного та місцевого відмінків. Функції сепаративні: *ablativus separationis, inopiae, originis, auctoris, comparationis*. Функції інструментальні: *ablativus instrumenti, modi, qualitatis, causae, limitationis, mensurae*. Функції локально-темпоральні: *ablativus loci, temporis, lineae*.

Синтаксис дієслова. Основні значення часових форм. Загальна характеристика наказового, дійсного та умовного способів. Функції умовного способу у незалежних реченнях.

Інфінітив, синтаксичні функції, утворення форм, інфінітивні конструкції. Герундій як форма вираження непрямих відмінків інфінітива. Герундив, його значення та функції.

Атрибутивне та предикативне використання дієприкметників. *Participium coniunctum. Ablativus absolutus. Supinum I et II*. Синтаксичні функції.

Синтаксис складного речення. Сурядність (*parataxis*) та підрядність (*hypotaxis*) у латинській мові. Складносурядні речення. Складнопідрядні речення. Вживання часів умовного способу у підрядних реченнях (*cosecutio temporum*). Класифікація підрядних речень за функціональною ознакою: 1) об'єкти, 2) означення, 3) обставини. Класифікація підрядних речень за формальними ознаками (сполучники, способи).

Основи віршування

Поняття просодії та метрики. Музикальний характер наголосу та специфіка латинського віршування. Поняття мори, стопи, метра, вірша, строфи, системи. Види стіп: ямб, хорей, спондей, дактиль, анапест та ін. Найважливіші вірши: дактилічний гекзаметр, дактилічний пентаметр, ямбічний триметр, фалекейський одинадцятискладник, гліконеї, адоній, холямб, архілохів, алкеїв, сапфічний та асклепіадів вірши.

Перелік рекомендованих текстів

Хрестоматійні тексти. *Caesaris "Commentarii de bello Gallico"* (30 глав). *Cornelii Nepotis "Vitae Epaminondae", "Vitae Pelopidae"*

M.T.Ciceronis "In Catilinam", "De senectute". *M.V.Martialis "Epigrammata"* (біля 100 віршів).

M.T.Ciceronis "Pro Archia". *C.V.Catulli "Carmina"* (150 віршів).

A.Tibulli "Elegiae" (300 віршів). *P.Ovidii "Amores"* (елегії за вибором – 150 віршів).

P.Ovidii "Metamorphoses" (300 віршів). *G.Sallustii "Coniuratio Catilinae"* (20 глав).

T.Livii "Ab Urbe condita", I книга (20 глав). *P.Vergilii "Aeneis"* (500 віршів).

Q.Horatii "Carmina" (20 од, 5 еподів, 2-3 сатири), *"Sermones"* (1,5,6,9).

T.M.Plauti "Pseudolus" або *"Miles gloriosus"*. *Taciti "Annales"* (до 30 глав).

Зразок екзаменаційного тексту

Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua Celtae, nostra Galli appellantur. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. Gallos ab Aquitanis Garunna flumen, a Belgis Matrona et Sequana dividit. Horum omnium fortissimi sunt Belgae, propterea quod a cultu atque humanitate provinciae longissime absunt, minimeque ad eos mercatores saepe commeant atque ea, quae ad effeminandos animos pertinent, important, proximique sunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt, quibuscum continenter bellum gerunt. Qua de causa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute praecedunt, quod fere cotidianis proeliis cum Germanis contendunt, cum aut suis finibus eos prohibent aut ipsi in eorum finibus bellum gerunt. Eorum una pars, quam Gallos obtinere dictum est, initium capit a flumine Rhodano, continetur Garumna flumine, Oceano, finibus Belgarum, attingit etiam ab Sequanis et Helvetiis flumen Rhenum, vergit ad septentriones. Belgae ab extremis Galliae finibus oriuntur, pertinent ad inferiorem partem fluminis Rheni, spectant in septentrionem et orientem solem. Aquitania a Garunna flumine ad Pyrenaeos montes et eam partem Oceani, quae est ad Hispaniam, pertinet, spectat inter occasum solis et septentriones (*Caes., De bello Gallico, I, 1*).

Методи контролю

Контроль здійснюється перевіркою письмової екзаменаційної роботи, що передбачає розгорнуті відповіді студента на три питання.

Перше завдання: зробити морфолого-синтаксичний аналіз і переклад тексту.

Студент отримує фрагмент відомого тексту шляхом випадкового вибору. Текст студент повинен прокоментувати й перекласти без словника.

Мета: перевірити а) знання латинської граматики, в) словарний запас студента, пов'язаний з конкретним фрагментом тексту, г) здібності до аналізу й «послівного» перекладу.

Друге завдання передбачає перевірку знань латинської морфології. Студент повинен дати конкретну відповідь на конкретне питання з наданням достатньої кількості прикладів.

Третє завдання спрямоване на перевірку знань латинського синтаксису. Відповідаючи на питання, студент повинен не тільки дати точну граматичну характеристику, а й підкріпити відповідь конкретними словосполученнями, фразами, фрагментами текстів.

Критерії оцінювання відповіді

відмінно – зміст відповіді повністю відбиває загальний зміст тексту та його лексики; відповідь не містить граматичних або лексичних помилок або наявні окремі несистемні помилки, які не заважають розумінню висловлювання.

добре – зміст відповіді відбиває загальний зміст тексту та його лексики; використаний достатній словниковий запас з тематики тексту; відповідь містить незначну кількість граматичних помилок, які не заважають розумінню висловлювання.

задовільно – зміст відповіді частково відбиває загальний зміст іншомовного тексту та його лексики; словниковий запас представлений в неповному обсязі, наявні лексичні помилки, що заважають адекватному розумінню окремих речень; наявні граматичні помилки, які заважають адекватному розумінню окремих речень.

незадовільно – зміст відповіді не відбиває загальний зміст іншомовного тексту та його лексики; ужито недостатній словниковий запас, через неадекватне уживання лексики ускладнено розуміння цілих фрагментів тексту; велика кількість граматичних помилок, що суттєво заважають розумінню тексту.

Розподіл балів, які отримують студенти

Перше завдання		Друге завдання	Третє завдання	Сума
аналіз	переклад	25	25	100
25	25			

Шкала оцінювання

Сума балів	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	відмінно
80-89	добре
70-79	
60-69	задовільно
50-59	
1-49	незадовільно

Отриманий бал переводиться в шкалу від 100 до 200 балів шляхом додавання числа 100.

Вступник допускається до участі в конкурсному відборі для зарахування на навчання, якщо оцінка фахового вступного випробування складає не менше 150 балів.

Рекомендована література

1. Литвинов В.Д. Латинсько-український словник. – Київ, 1998. – 710 с.
2. Шведов С.А. Латинська мова: Підручник для студентів гуманітарних факультетів університетів. – Харків, 2005. – 320 с.
3. Oerberg H. H. *Lingua Latina per se illustrata : Pars I. Familia Romana.* – Grenaa : Domus Latina, 2003. – 328 p.
4. Звонська Л.Л., Шовковий В.М. Латинська мова: Підручник для вузів. – К.: Книга, 2006. – 711 с.
5. Корж Н.Г., Луцька Ф.Й. Із скарбниці античної мудрості: Словник. – К.: Вища школа, 1994. – 351 с
6. Литвинов В.Д., Скорина Л.П. 500 крилатих висловів. – К., 1993.
7. Скорина Л. П. Латинсько-український, українсько-латинський словник. – Київ, 2004 . – 447 с.

Перелік рекомендованих латинських текстів

1. Г. С. Сковорода. Поезії.
2. Q. Horatii Carm. III, 30.
3. C. Valerii Catulli 5, 43, 49, 85.

Інформаційні ресурси

1. <https://sites.google.com/site/studeamus>
2. <http://studeamus.2x2forum.com/>
3. <http://www.pinax.com.ua>
4. <http://linguaeterna.com/>
5. <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/>
6. <http://www.textkit.com/>
7. <http://www.thelatinlibrary.com/>
8. <http://www.catullusonline.org/CatullusOnline/index.php>

Затверджено
Приймальною комісією
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
протокол №2 від 07 лютого 2022 р.

Відповідальний секретар приймальної комісії
_____ Сергій ЄЛЬЦОВ